

Włodzimierz Kamiński

Agrobiznes i obszary wiejskie wobec integracji z Unią Europejską — nadzieje, szanse, obawy (IV Kongres SERiA, Szczecin, 17–18 września 1997 r.)

W dniach 17–18 września 1997 roku odbył się w Szczecinie IV Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (SERiA). Kongresy SERiA zdobyły już sobie szerokie uznanie w środowisku ekonomistów rolnictwa i gospodarki żywnościowej, zarówno wśród naukowców, jak i praktyków*.

IV Kongres SERiA, zorganizowany przez Akademię Rolniczą, Wydział Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej, Katedrę Polityki Gospodarczej i Rynku, był poświęcony ogromnie aktualnej i ważnej tematyce agrobiznesu i obszarów wiejskich wobec integracji z Unią Europejską. Główne aspekty Kongresu dotyczyły nadziei, szans i obaw związanych z przystąpieniem Polski do struktur europejskich.

Obrady Kongresu toczyły się zarówno na sesjach plenarnych, jak i w ramach trzech następujących sesji tematycznych:

- 1) problemy strukturalne rolnictwa polskiego w procesie integracji europejskiej,
- 2) znaczenie i zadania sfery otoczenia rolnictwa w procesach dostosowawczych do standardów europejskich,
- 3) ekonomiczna efektywność czynników wytwórczych w rolnictwie polskim w aspekcie Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej.

Dorobek IV Kongresu SERiA, zarówno teoretyczno-naukowy, jak i praktyczny oraz szkoleniowy jest ogromny. Pod względem ilościowym wyraża się on m.in.:

* Materiały poprzedniego, III Kongresu SERiA (Olsztyn, wrzesień 1996) w szerokim wyborze udostępnił nam nasz Czytelnikom w Nr. 2/1997 *Postępów Nauk Rolniczych*.

- nadesłaniem na ww. Kongres 84 wartościowych referatów, opracowanych przez autorów z instytucji centralnych, z wielu liczących się ośrodków naukowych i innych, a w tym m.in.
 - z Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa i Agencji Rynku Rolnego,
 - z 18 wyższych uczelni. uniwersytetów, akademii rolniczych i ekonomicznych (z Bydgoszczy, Gdańska, Katowic, Krakowa, Lublina, Olsztyna, Poznania, Rzeszowa, Siedlec, Szczecina, Torunia, Warszawy, Wrocławia i Zamościa),
 - z 5 instytutów naukowo-badawczych (IRWIR PAN, IUNG, IHAR, IERiGŻ i Instytut Ziemiaka),
 - Ośrodków Doradztwa Rolniczego i Hodowli Zarodowej, Zespołu Szkół Rolniczych itp,
- interesującą, bardzo żywą dyskusją, która potwierdziła ogromną złożoność zagadnień i problemów, związanych z procesami integracji polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej z UE,
- udziałem ok. 200 uczestników z wielu ośrodków i instytucji krajowych, związanych z rolnictwem i gospodarką żywnościową.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że każdy z uczestników IV Kongresu — przed obradami — otrzymał pełną i imponującą dokumentację kongresową pt. "Agrobiznes i obszary wiejskie wobec integracji z Unią Europejską — nadzieje, szanse, obawy" (84 referaty, 890 stron), opublikowaną przez Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu oraz Akademię Rolniczą w Szczecinie; wydawnictwo to zostało sfinansowane ze środków Unii Europejskiej — Program PHARE.

W pełni należy zgodzić się z poglądem Przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego, Prof. dr hab. Lecha Pałasza, wyrażonym we wstępie do tej publikacji: *"Opracowanie niniejsze zawiera referaty zarówno naukowców, jak i praktyków. Stąd też może być przydatne dla działaczy społecznych i gospodarczych oraz naukowców i studentów. Na takie opracowanie jest duże zapotrzebowanie ze względu na programy studiów i funkcjonowanie gospodarki rynkowej oraz ubieganie się Polski o przyjęcie do grupy państw członkowskich Unii Europejskiej."*

Szczegółowe omówienie bogatej i wszechstronnej problematyki IV Kongresu SERiA jest — w ramach niniejszej syntetycznej informacji — niemożliwe, dlatego ograniczymy się jedynie do zasygnalizowania głównych obszarów tematycznych Kongresu. Można do nich zaliczyć m.in.:

- podstawowe problemy przystosowania polskiego rolnictwa do zmian rynkowych i wymagań Unii Europejskiej; w czasie IV Kongresu przedstawiano je na podstawie pierwszych doświadczeń integracyjnych tzw. okresu przedakcesyjnego, charakteryzowano stan i dotychczasową ewolucję programów pomocowych UE dla polskiego rolnictwa, zwłaszcza z punktu widzenia przygotowań do zbliżającego się terminu rozpoczęcia negocjacji Polski z UE w dziedzinie rolnictwa,

- analizę aktualnej sytuacji i problemów rolnictwa w krajach Unii Europejskiej, popartą szczegółowymi przykładami, dotyczącymi zarówno dawnych krajów członkowskich (np. RFN), jak również nowych członków UE (np. Austrii i Szwecji),
- charakterystykę i ocenę szans i zagrożeń poszczególnych sektorów i branż polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej, a w szczególności sektorów: mięsnego, mleczarskiego, drobiarskiego, zbożowo-młynarskiego, ziemniaczanego, owocowo-warzywnego, tłuszczowego (każdemu z nich poświęcono oddzielny referat),
- regionalne problemy polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej w aspekcie integracji z UE, rozpatrywane na tle przestrzennego zróżnicowania regionów, ich specyfiki, szans i zagrożeń; tematyka regionalna była reprezentowana w licznych referatach kongresowych, dotyczących — w ujęciu makroekonomicznym m.in. północnej, północno-zachodniej, północno-wschodniej i południowo-wschodniej Polski, a — w ujęciu wojewódzkim: katowickiego, olsztyńskiego, siedleckiego, szczecińskiego i in.,
- w referatach nie ograniczono się wyłącznie do rolnictwa, lecz analizowano też jego otoczenie: infrastrukturę instytucjonalną, rynek środków produkcji, przetwórstwo, giełdy towarowe, banki, organizacje spółdzielcze oraz systemy logistyczne w zarządzaniu agrobiznesem (takie szerokie podejście akcentujące kompleksowo i całościowo rolę obszarów wiejskich, a nie tylko rolnictwa wynikało bezpośrednio z głównego hasła Kongresu, które brzmiało: "Agrobiznes i obszary wiejskie").

Dzięki problemowemu podejściu do zagadnień integracji polskiego rolnictwa z UE Kongres SERiA wniósł wiele cennych myśli w zakresie kierunków polityki strukturalnej wobec wsi (obszarów wiejskich) i rolnictwa, dróg poprawy konkurencyjności branż, regionów i gospodarstw rolnych oraz warunków maksymalizowania walorów, atutów i szans, a także minimalizowania obaw i zagrożeń polskiego rolnictwa i gospodarki żywnościowej w procesie przystępowania Polski do struktur europejskich.

Znaczenie IV Kongresu SERiA wiąże się również z tym, iż przyszły przebieg procesów integracyjnych polskiego rolnictwa z UE kryje w sobie jeszcze wiele niewiadomych.

W szczególności dziś jeszcze nie wiadomo, jaka będzie polityka rolna UE po roku 2000, na początku XXI wieku, tj. w okresie, w którym zapewne Polska przystąpi do Unii.

Gra Polski o przystąpienie do UE już się jednak rozpoczęła — mimo wielu istniejących znaków zapytania — trzeba być do niej niezwykle dobrze przygotowanym, by osiągnąć zamierzone przez Polskę cele integracyjne, w tym również w bardzo skomplikowanej dziedzinie rolnictwa oraz dokonać niezbędnych przemian w organizacji gospodarstw rolnych.

W dziedzinie tej występuje jednocześnie wiele niejasności, niedomówień, a także błędnych poglądów i nietrafnych interpretacji. Jest przy tym charakterystyczne, iż obawy istnieją zarówno po stronie Unii Europejskiej, jak i Polski.

Na Zachodzie Europy rolnicy (przesadnie) boją się konkurencyjności polskiego rolnictwa, opartego — przede wszystkim — na znacznie tańszej sile roboczej, a także na większych możliwościach produkowania zdrowej żywności (m.in. ze względu na znacznie niższe w Polsce zużycie nawozów sztucznych oraz chemicznych środków ochrony roślin). Podatnicy krajów UE niechętnie odnoszą się lub wręcz kontestują ewentualność kierowania na modernizację polskiego rolnictwa nakładów z funduszu strukturalnego i regionalnego, nie zgadzając się bądź to na wzrost obciążeń podatkowych, bądź to na ograniczenie dla nich wypłat z ww. funduszy, przeznaczanych do dziś na potrzeby rolnictwa krajów — dotychczasowych członków UE.

Natomiast polscy rolnicy obawiają się bezpardonowej konkurencji ze strony nowoczesnego rolnictwa zachodnio-europejskiego i subsydiowanego eksportu strukturalnych nadwyżek żywnościowych z krajów UE do Polski, co prowadziło by do znacznego ograniczenia lub nawet upadku naszej produkcji rolnej, masowego odłogowania gruntów oraz wielkiej skali bezrobocia na wsi, a także bardzo głębokiego deficytu w handlu międzynarodowym żywnością.

Mimo korzystnych dla nas przepisów o tzw. asymetrii we wzajemnych obrotach w handlu zagranicznym w okresie dostosowawczym, w latach 1992–1996:

- eksport towarów rolno-spożywczych z Polski do krajów UE wzrósł z 1094 do 1290 mln dolarów USA, tj. zaledwie o 17,9%,
- natomiast import towarów rolno-spożywczych z krajów UE do Polski zwiększył się z 1006 do 1853 mln dolarów USA, tj. aż o 84,2% (tempo przyrostu importu żywnościowego było zatem prawie 5-krotnie szybsze od tempa przyrostu eksportu),
- w związku z tym saldo ww. obrotów, które w 1992 roku było dodatnie (+ 88 mln dolarów USA), stało się w 1996 roku saldem wybitnie ujemnym (–563 mln dolarów USA).

Niedługo mają się rozpocząć negocjacje Polski z UE, dotyczące również rolnictwa. IV Kongres wyraźnie podkreślił, że musimy być do nich kompetentnie i bardzo wszechstronnie przygotowani.

W negocjacjach tych powinniśmy domagać się równoprawnego traktowania wszystkich, w tym i nowowstępujących członków UE, gdyż ewentualne próby tworzenia członkostwa "drugiej kategorii" nie tylko godziłyby w polską rację stanu, lecz również stawiałyby pod wielkim znakiem zapytania podstawowe idee i zasady solidarnej i spójnej, zjednoczonej Europy.

Na IV Kongresie SERiA postulowano również opracowanie średnio-okresowego programu odbudowy polskiego rolnictwa (1998–2002), a jego integralną częścią powinien być plan integracji z UE. Pomyślna realizacja takiego programu wymaga rozszerzenia zestawu stosowanych instrumentów i narzędzi polityki rolnej, uwzględ-

nienia specyfiki regionalnej, decentralizacji działań oraz przebudowy polityki społecznej państwa wobec rolnictwa.

IV Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu należy uznać za bardzo ważne wydarzenie w dziedzinie polskiego rolnictwa i agrobiznesu. Wszystkim zainteresowanym unaoczniał on nadzieje, szanse i obawy związane z procesami integracji z UE, wskazując na zadania stojące zarówno przed nauką, jak i praktyką oraz polityką.

Kolejny, V Kongres SERiA odbędzie się na jesieni 1998 roku we Wrocławiu, a jego organizację powierzono Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.